

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

5-2025
FILOLOGIYA

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

M.Asatulloeva

Professional so'zlar ishtirok etgan maqol va frazeologizmlarning pragmatik tahliliga doir 5

R.A.Ortiqov

Ingliz mifologiyasini talabalarga o'qitishning zamonaviy asoslari 10

Q.V.Yo'ldor

O'zbek va qozoq xalq maqollarida kvantitativlik 14

A.G.Sabirdinov

Mirtemir she'rlarining milliy jozibasi 19

D.G'.Gafurova

Shamol-sarlavhali asarlarda inson va jamiyat tasviri 22

TILSHUNOSLIK

M.T.Abdupattoev

Muallif idiostilining lingvopoetik xususiyatlari 27

H.X.Алиева

Актуальность изучения диалектной лексики английского языка 32

H.X.Алиева

Интеграция традиционных и современных методов в исследовании лексико-семантических особенностей диалектов английского языка 35

H.X.Алиева

Региональное разнообразие английского языка и диалектное выравнивание в современной англии 41

L.A.Abdullayeva

Abbreviatsiya muloqot jarayonida til birliklarini tejash vositasi sifatida 46

M.R.Allamberganova

Kultegin yozma yodgorligida leksik takrorlarning ishlatilishi 51

U.M.Askarova

Birikma-kiritmalar va gap kiritmalar (Ozod Sharafiddinov asarlari misolida) 56

A.A.Qosimov

Metaphorical dimensions: exploring the cognitive and cultural foundations of figurative language 61

M.E.Qobilov

Surxondaryo viloyati Qipchoq shevasi antroponimikasida enantiosemiya 69

G.X.Ismoilova

O'zbek va ingliz tillarida "farsihta/angel" va "shayton/devil" leksemalari ishtirok etgan maqollarining tahlili 73

U.M.Askarova

Avtomatik tahrir dasturlarining savodxonlikni rivojlantirishdagi o'rni 78

J.A.Akhrorova

Metonymy and its relation with discourse 81

Sh.U.Nosirova

Ingliz huquqiy matnlari tili leksik-semantik va grammatik xususiyatlarining lingvokulturologik jihatdan tahlili 84

Sh.U.Nosirova

Ingliz kasbiy muloqotida pragmatik vositalarning o'rni 89

U.M.Askarova, D.X.Xolbekova

Matn tuzilishida tinish belgilarining o'rni va vazifalari 93

A.R.Kosimov

So'zlarning shaxsga hissiy ta'siri xususiyatlari 97

Г.Н.Давлятова, Х.Б.Хотамова

Идиоматические выражения в свете лингвокультурологии 101

З.С.Аманова

Анализ культурно-исторических смыслов символов и знаков в современном информационном пространстве 105

UO'K: 82-343.5

INGLIZ MIFOLOGIYASINI TALABALARGA O'QITISHNING ZAMONAVIY ASOSLARI

СОВРЕМЕННЫЕ ОСНОВЫ ПРЕПОДАВАНИЯ АНГЛИЙСКОЙ МИФОЛОГИИ
СТУДЕНТАМ

MODERN APPROACHES OF TEACHING ENGLISH MYTHOLOGY TO STUDENTS

Ortiqov Rustamjon Abdumalik o'g'li
Farg'ona davlat universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya

Mazkur maqolada ingliz mifologiyasining adabiy, madaniy va til o'rgatishdagi o'rni yoritilib, uni universitet talabalariga zamonaviy didaktik yondashuvlar asosida o'rgatishning nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida "Beowulf", Qirol Artur afsonalari, kelt folklori kabi mifologik manbalar asosida talabalarning til kompetensiyasini, madaniyatlararo idrokini va adabiy tafakkurini shakllantirish imkoniyatlari ko'rib chiqilgan. Mifologiyani o'qitishda kontekstual o'qish, dramatisatsiya, vizual metodlar, qiyosiy tahlil va ijodiy ifoda kabi usullarni qo'llash samaradorligi asoslab beriladi. Mavzu o'zbek talabalari orasida chet tilini o'rganishga bo'lgan qiziqish ortib borayotgan bir davrda ayni dolzarb ahamiyatga ega.

Аннотация

В статье подчеркнута роль английской мифологии в преподавании литературы, культуры и языка, а также проанализированы теоретические и практические аспекты ее преподавания студентам вузов на основе современных дидактических подходов. В ходе исследования рассмотрены возможности развития языковой компетенции, межкультурного восприятия и литературного мышления студентов на основе мифологических источников, таких как «Беовульф», легенды о короле Артуре и кельтский фольклор. Обоснована эффективность применения таких методов, как контекстное чтение, драматизация, визуальные методы, сравнительный анализ и творческое самовыражение при преподавании мифологии. Тема особенно актуальна в период растущего интереса узбекских студентов к изучению иностранных языков.

Abstract

This article highlights the role of English mythology in the teaching of literature, culture, and language, and analyzes the theoretical and practical aspects of teaching it to university students through modern didactic approaches. The study explores the possibilities of developing students' language competence, intercultural perception, and literary thinking based on mythological sources such as Beowulf, the legends of King Arthur, and Celtic folklore. The effectiveness of methods such as contextual reading, dramatization, visual techniques, comparative analysis, and creative expression in teaching mythology is substantiated. The topic is particularly relevant in the context of increasing interest in foreign language learning among Uzbek students.

Kalit so'zlar: ingliz mifologiyasi, Beowulf, afsona, dramatisatsiya, metodika, madaniyatlararo tafakkur, til kompetensiyasi, madaniy kontekst.

Ключевые слова: английская мифология, Беовульф, миф, драматизация, методология, межкультурное мышление, языковая компетенция, культурный контекст.

Key words: English mythology, Beowulf, myth, dramatization, methodology, intercultural thinking, language competence, cultural context.

KIRISH

Mifologiya xalqning tafakkuri, tarixiy xotirasi va badiiy dunyoqarashining muhim omilidir. Har bir xalq o'ziga xos mifologik tizim orqali dunyoni angelaydi va tasvirlaydi. Ingliz mifologiyasi ham uzoq asrlar davomida kelt, sakson, norman va anglo-sakson xalqlarining og'zaki ijodi asosida shakllangan bo'lib, bugungi ingliz tili va adabiyotining shakllanishida muhim rol o'ynagan. Bu mifologiya asosan eposlar, dostonlar, rivoyatlar, afsonaviy obrazlar va ramzlar orqali yetkazilgan bo'lib, qadimgi jamiyatning dunyoqarashi, axloqiy qadriyatlari va tarixiy xotirasini aks ettiradi.

Ingliz mifologiyasining eng mashhur namunalaridan biri bu — qadimiy ingliz tilida yozilgan "Beowulf" dostoni bo'lib, u XVII-IX asrlarda yaratilgan. Asar yirtqich jonzorlar, jasorat, vafodorlik va o'lim oldidagi bardoshlikni madh etadi. Unda bosh qahramon Beowulf Grendel va ajdahoga qarshi kurashadi. Ushbu doston orqali qadimgi anglo-sakson jamiyatidagi qahramonlik tushunchasi,

ADABIYOTSHUNOSLIK

shaxsiy fazilatlar va diniy-falsafiy qarashlar yoritiladi. "Beowulf" o'zining poetik uslubi, metaforik tili va mifologik obrazlarining ko'pligi bilan ajralib turadi. Bundan tashqari, Qirol Artur afsonalari ingliz mifologiyasining yana bir muhim qatlamini tashkil etadi. Bu afsonalarda Artur, uning sodiq ritsarlari, sehrGAR Merlin, sirli Avalon oroli va afsonaviy qilich Excalibur kabi timsollar orqali o'rta asr ritsarlik axloqi, haqiqat, shon-sharaf va fidoyilik tushunchalari yoritiladi. Ushbu rivoyatlar William Malmesbury, Geoffrey of Monmouth kabi yozuvchilar asarlarida tarixiy va badiiy elementlar asosida rivojlangan.

Zamonaviy ingliz adabiyotida ham mifologik qatlam muhim o'rin tutadi. Ayniqsa, J.R.R. Tolkien o'zining "The Lord of the Rings" trilogiyasi va "The Silmarillion" asarida to'liq sun'iy mifologik tizim yaratgan. U Beowulf dostoni va kelt-afsonaviy unsurlardan ilhomlangan holda yangi dunyo — O'rta yer (Middle-earth) konsepsiyasini ishlab chiqqan. Xuddi shunday, C.S. Lewisning "Narniya yilnomalari" va J.K. Rowlingning "Harry Potter" seriyasi ham ingliz mifologik obrazlari, belgilar va syujet qurilishi asosida yaratilgan. Bu asarlar orqali talabalar zamonaviy fantastik adabiyotda mifologik asosning qanday o'zgarish va uyg'unlikda rivojlanishini o'rganadilar.

Bugungi kunda ingliz tilini o'rganish faqat grammatik va fonetik kompetensiyani emas, balki madaniy bilim, kontekstual anglash va tarixiy-falsafiy asoslarni ham talab qilmoqda. Ingliz mifologiyasi bu borada boy o'quv manbasi bo'lib xizmat qiladi. Uni o'qitish orqali talabalarda madaniyatlararo kompetensiya shakllanadi, o'rganilayotgan tilga bo'lgan munosabat chuqurlashadi va ijodiy tafakkur rivojlanadi. Shu sababli, ingliz mifologiyasi materiallarini ingliz tili va adabiyot fanlarini o'qitishda qo'llash, ayniqsa, universitet bosqichida, til va madaniyat integratsiyasiga asoslangan yondashuvni shakllantirishda muhim pedagogik ahamiyat kasb etadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Maqolada ingliz mifologiyasini talabalarga samarali o'rgatish yo'llarini aniqlash uchun bir nechta metodik yondashuvlar qo'llanildi. Har bir metod tadqiqotning adabiy, lingvistik va pedagogik maqsadlariga muvofiq tanlandi va amaliyotda sinovdan o'tkazildi. Quyidagi metodlar asosiy ilmiy-izlanish yo'nalishlarini tashkil etdi:

Nazariy-tahliliy metod: Ingliz mifologiyasining shakllanishi, asosiy manbalari, adabiy obrazlari va tarixiy taraqqiyotini aniqlash maqsadida mavjud adabiy, filologik va pedagogik manbalar chuqur o'rganildi. Beowulf, Qirol Artur afsonalari, kelt folklori, Merlin va Avalon haqidagi hikoyalar asosida kontent-tahlil amalga oshirildi.

Metodik kuzatuv va didaktik eksperiment: Talabalar bilan o'tkazilgan amaliy mashg'ulotlarda ingliz mifologiyasiga oid matnlar asosida dramatizatsiya, matnli muhokama, leksik-semantik tahlil, rol o'ynash, vizual materiallar bilan ishlash singari mashg'ulotlar tashkil qilindi. Jarayonda talabalar faolligi, ijodiy yondashuvi va madaniy qamrovdagi fikrlash darajasi baholandi.

Qiyosiy-analitik metod: Ingliz mifologiyasi bilan o'zbek mifologiyasi o'rtasidagi o'xshash va farqli jihatlar, qahramonlar tizimi, syujetlar va ramzlar tahlil qilindi. Masalan, "Beowulf" bilan "Alpomish", "Artur" bilan "Rustam" obrazlari o'zaro taqqoslab o'rganildi. Bu metod yordamida talabalarining madaniyatlararo tafakkurini rivojlantirish imkoniyati tahlil qilindi.

Interaktiv va innovatsion yondashuvlar: Zamonaviy o'qitish texnologiyalaridan – vizual taqdimotlar, multimedia vositalari, QR-testlar, interaktiv platformalar (Kahoot, Quizlet) yordamida talabalarda darsga nisbatan qiziqish va til materiallarini kontekstda o'zlashtirish samaradorligi oshirildi. Bu yondashuv talabalarda nafaqat til o'zlashtirish, balki adabiy estetik didni shakllantirishga xizmat qildi.

Ijodiy ifoda va yozma mashqlar tahlili: Talabalar ingliz mifologiyasi asosida yangi afsona yozish, mavjud rivoyatga alternativ yakun yozish, qahramon nomidan kundalik yuritish kabi topshiriqlar bajardilar. Ushbu mashqlar orqali ularning til strukturasi, madaniy anglash, obraz yaratish va stilistik tahlil ko'nikmalari kuzatildi.

Bu metodlar turli yondashuvlarning uyg'unligi asosida talabaning ingliz mifologiyasini chuqurroq, madaniy asoslangan va faol o'rganishini ta'minlashga xizmat qiladi.

NATIJA VA MUHOKAMA

Yuqoridagi metodlar asosida o'tkazilgan tadqiqot va kuzatuvlar quyidagi amaliy natijalarni yuzaga chiqardi:

Madaniyatlararo tafakkurning rivojlanishi: Talabalar ingliz mifologiyasini o'rganish jarayonida boshqa madaniyatga xos obraz va tushunchalarni o'zlashtirish bilan birga, ularni o'z

milliy qadriyatlari bilan solishtirishga o'rgandilar. Bu orqali ularning madaniyatlararo tafakkur darajasi ancha rivojlandi. Masalan, Beowulf va Alpomish obrazlarini qiyosiy tahlil qilish orqali o'quvchilar universal qahramonlik arxetiplarini tushunib yetdilar.

Til kompetensiyasining chuqurlashuvi: Leksik-semantik tahlil, dramatik mashqlar va matn asosida muhokamalar natijasida talabalar til birliklarini kontekstda o'zlashtirdi. Ayniqsa, "grail", "chivalry", "oath", "quest", "sorcerer", "destiny" kabi tushunchalar madaniy asosda tushuntirilganda, ularning semantik to'liq anglash darajasi oshdi.

Ijodiy va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarining shakllanishi: Yangi miflar yozish, mavjud ertaklarga alternativ yakunlar yaratish va personaj nomidan yozilgan matnlar orqali talabalar ijodiy fikrlash, obrazli ifoda va tahliliy yondashuv asosida fikr yuritishni o'zlashtirdilar. Bu esa ularning yozma va og'zaki nutq rivojiga ijobiy ta'sir ko'rsatdi.

Motivatsiya va darsga jalb etish darajasining oshishi: Interaktiv texnologiyalar (vizual taqdimotlar, dramatizatsiya, test va o'yinlar) orqali darslarda qatnashgan talabalar odatdagi darslarga nisbatan faolroq ishtirok etganliklarini bildirdilar. Bu esa ingliz tiliga bo'lgan qiziqishning o'sishiga xizmat qildi.

Estetik did va adabiy tafakkurning rivojlanishi: Ingliz mifologik obrazlarining badiiy tasviri, ularning tildagi ifodasi, syujet murakkabligi va ramzlar tizimi orqali talabalar estetik baholash, badiiy tasvir vositalarini anglash va talqin qilish ko'nikmalarini egalladilar.

Integratsion yondashuvlarning samaradorligi: Til o'rganish jarayoniga adabiyot, tarix, madaniyat, falsafa kabi sohalarning integratsiyasi talabalarda kompleks fikrlash, kontekstda o'rganish, umumlashtirish va baholash imkoniyatlarini kengaytirdi.

Bu natijalar ingliz mifologiyasining nafaqat lingvistik, balki madaniy, ijodiy va intellektual salohiyatni rivojlantiruvchi vosita sifatida ta'limda qo'llanilishining samaradorligini isbotlaydi.

Yuqorida taqdim etilgan natijalar ingliz mifologiyasini ingliz tilini o'rgatish vositasi sifatida qo'llash zamonaviy ta'limning talablariga mos kelishini ko'rsatdi. Mifologik materiallar bilan ishlash, ayniqsa universitet bosqichida, talabalarning tilga, madaniyatga va adabiyotga nisbatan qiziqishini oshiribgina qolmay, ularning fikrlash madaniyati va estetik didini ham shakllantirishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda.

O'quvchilarning darslarda faol ishtirok etishi, dramatizatsiyalashgan mashg'ulotlarga qiziqish bilan yondashishi, o'z fikrini ifoda etishdagi erkinlik — bularning barchasi mifologiyaning o'qitishdagi yuqori didaktik salohiyatini tasdiqlaydi. Ayniqsa, Beowulf dostoni asosida tahliliy ishlar olib borilganida, talabalar epik qahramon obrazining semantik qatlamlarini o'rganish orqali qadimiy dunyoqarash va zamonaviy yondashuv o'rtasidagi bog'liqlikni tushuna boshlaydilar. Bu ularda analitik fikrlash, tarixiy tafakkur va semantik izchillikni rivojlantiradi. Shuningdek, madaniyatlararo qiyosiy yondashuv orqali "Merlin" va o'zbek xalq ertaklaridagi donishmand qahramonlar (masalan, G'ijduvon piri yoki Qoravoy) o'rtasidagi o'xshashliklar va farqlar tahlil qilinganda, talabalar ko'p qatlamli obrazlar asosida madaniy tafakkur shakllantira oldilar. Bu tahlillar yordamida nafaqat chet tilini, balki o'z milliy madaniyatini ham chuqurroq anglashga intilish paydo bo'ladi.

Muhokama jarayonida e'tibor qaratilgan yana bir jihat — ingliz mifologiyasidagi metafora va ramzlarning tarjimada talqin etilishi bilan bog'liq. Ko'p hollarda bunday obrazlarning o'zbek tiliga mos semantik ekvivalentlarini topish, ularni madaniy jihatdan to'g'ri talqin qilish talab etiladi. Bu, o'z navbatida, o'qituvchidan lingvistik bilim bilan birga, madaniy kompetensiyani ham talab qiladi. Shuningdek, o'qitish metodikasi nuqtai nazaridan qaralganda, ingliz mifologiyasi asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar talabalarni darsga jalb qilish, ularni faollikka undash va guruhda ishlash ko'nikmalarini shakllantirishda samarali vosita sifatida namoyon bo'lmoqda. Talabalar afsonalar asosida sahna tayyorlash, turli obrazlarni jonlantirish orqali nafaqat ingliz tilidagi nutqini faollashtiradi, balki o'zlarining dramatik mahoratini ham sinab ko'rish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu esa adabiy ta'limni hayotiy va interaktiv shaklga keltirishda muhim bosqich bo'lib xizmat qiladi. O'tkazilgan kuzatuv va tahlillar asosida shuni aytish mumkinki, ingliz mifologiyasini talabalarga o'rgatish o'quv dasturlarini boyituvchi, til va madaniyatni uyg'un holda o'zlashtirishga xizmat qiluvchi kuchli vosita sifatida namoyon bo'ldi. U nafaqat til o'rgatish, balki talabalarning mustaqil fikrlash, muloqotga kirisha olish va adabiy tafakkurini rivojlantirish imkoniyatlarini kengaytiradi.

XULOSA

Ingliz mifologiyasini o'rgatish nafaqat lingvistik bilimlarni o'zlashtirish, balki madaniy, estetik va adabiy tafakkurni rivojlantirishda ham samarali vosita ekanligi ushbu tadqiqot davomida o'z isbotini topdi. Mifologik matnlar, xususan, "Beowulf" dostoni, Qirol Artur afsonalari va kelt rivoyatlari asosida olib borilgan darslar talabalarning fikrlash qobiliyati, madaniy anglash va ijodiy yondashuvini kuchaytirganini ko'rsatdi. Tadqiqot natijalari ingliz mifologiyasining universitet bosqichida chet tilini o'rganish jarayonida madaniyatlararo kompetensiyani shakllantirish, estetik didni tarbiyalash, matnli ishlash ko'nikmalarini mustahkamlash, dramatik ifoda va qiyosiy tahlilni rivojlantirishdagi ulkan didaktik salohiyatini ochib berdi. Bu metodlar orqali til o'rganish faqat so'z yodlash yoki grammatikani o'zlashtirishdan iborat bo'lmay, balki shaxsiy tafakkur, adabiy mushohada va madaniy tushuncha bilan boyitilgan murakkab o'quv jarayoniga aylanadi. Maqolada qo'llangan nazariy-tahliliy, qiyosiy, dramatik, interaktiv va ijodiy yondashuvlar mifologiyani o'rgatishning zamonaviy talablarga javob beradigan metodik modelini shakllantirish imkonini berdi. Ayniqsa, o'quvchilarning darsdagi faolligi, topshiriqlarga bo'lgan qiziqishi va mustaqil ijodkorlik ko'rsatkichlarining oshganligi bu uslublarning samaradorligini ko'rsatdi.

Xulosa qilib aytganda, ingliz mifologiyasi asosida olib borilgan ta'lim jarayoni til o'rgatishning madaniy asoslangan integrativ modeliga mos keladi. U nafaqat chet tilining tuzilmasini, balki madaniy semantik qatlamlarini ham o'zlashtirishni ta'minlaydi. Bu esa zamonaviy ta'limda til o'rganishga bo'lgan yondashuvni sifat jihatdan yangi bosqichga olib chiqadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Tolkien, J.R.R. *Beowulf: A Translation and Commentary*. HarperCollins, 2014.
2. Larrington, C. *The Norse Myths: A Guide to Gods and Heroes*. Thames & Hudson, 2017.
3. Green, M. *The Celtic World*. Routledge, 1995.
4. Karimov, R. *Ingliz adabiyoti tarixi*. -Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2010.
5. Turg'unboyeva, G. *Chet tillarni o'qitish metodikasi*. Samarqand: SamDU, 2020.
6. Jo'rayev, A. *Adabiyotshunoslikka kirish*. -Toshkent: O'qituvchi, 2004.
7. Campbell, Joseph. *The Hero with a Thousand Faces*. Princeton University Press, 2004.
8. Richards, Jack C. & Rodgers, Theodore S. *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge University Press, 2014.
9. Ortiqov, R. (2024). INGLIZ FANTASTIK ASARLARINING ILK NAMUNALARIDAN ZAMONAVIY DURDONALARIGACHA BO'LGAN RIVOJLANISH BOSQICHI. *Инновационные исследования в науке*, 3(5), 94-98.
10. Ortiqov, R. (2024). THE DEVELOPMENT OF BRITISH CHILDREN'S LITERATURE. *Development of pedagogical technologies in modern sciences*, 3(9), 65-70.